

Article opinió - Magí Muñoz - “Ciutats que cuiden, ciutadania que aprèn a cuidar”

Al llarg de la nostra vida es poden donar diversos motius pels quals necessitam que ens cuidin, que algú tengui cura de nosaltres. Ja sigui en la infantesa -quan encara no podem valdre'ns per nosaltres mateixos-; en la vellesa -quan ja anem perdent les nostres capacitats físiques i/o mentals-; degut a una malaltia -que ens impossibilita temporal o permanentment el poder ser autònoms-; pel fet de ser una persona amb diversitat funcional -ceguesa, malaltia mental...-; pel fet d'estar en una situació greu de pobresa -amb dificultats per la compra d'aliments o per disposar d'allotjament-... els motius i els moments de vulnerabilitat pels quals podem necessitar que algú hagi de tenir cura de nosaltres poden ser molt diversos.

Contraposat a aquests moments de vulnerabilitat, de rebre atenció i cura, hi ha una etapa vital que es caracteritza precisament per una voluntat de les persones per rebutjar qualsevol lligam que sigui protector -degut a una imperiosa necessitat de ser independents i de forjar el propi destí...- la trobam de forma incipient en l'adolescència i l'observam plenament en la joventut... emperò aquesta etapa no és el tema que ara ens ocupa en aquest article.

Retornant als diferents moments i situacions en què les persones necessitam d'alguna manera que algú tengui cura de nosaltres, hem de destacar l'esforç realitzat per les administracions públiques per donar-hi resposta -després de fortes reivindicacions socials per assolir-ho, tot sigui dit-. Així durant les darreres dècades del segle XX van anar sorgint multitud de serveis i equipaments públics de cura de les persones: les residències geriàtriques i centres de dia; les escoletes infantils (que a poc a poc han assolit també un paper educatiu); els centres específics per persones amb diversitat funcional; les cases d'acollida (per les persones que no tenen on dormir, dutxar-se...); els serveis d'ajuda a domicili... Serveis que, a part de donar resposta a les necessitats més bàsiques, també treballen per a que les persones ateses tinguin un lligam constant amb la seva comunitat.

Tots aquests recursos públics -que són molts més dels que aquí breument s'han esmentat- han generat multitud de llocs de treball especialitzats. I aquests serveis i equipaments van fer després encara una passa més. A poc a poc, es va veure necessari ampliar la seva xarxa d'atenció, per tal de tenir en compte també als familiars i persones properes als usuaris/àries. Així, el focus d'atenció es va anar obrint més enllà de la persona usuària pròpiament del servei, per atendre també a qui hi té un vincle amb aquestes, i van originar-se multitud de programes com, per exemple: en l'àmbit dels serveis socials es van començar a fer tallers per cuidar als cuidadors/es de persones dependents o tallers per als familiars de persones amb problemàtiques de drogoaddicció; en l'àmbit educatiu es van començar a fer tallers per a famílies (de criança, de massatges...). En aquest sentit, cal destacar el projecte integral de la ciutat catalana de Vic, Vic Ciutat Cuidadora, per donar suport, compassió i solidaritat envers les persones en situacions d'extrema vulnerabilitat.

El treball pel benestar de les persones que necessitaven atenció, per tant, es va estendre a les persones del seu entorn -amb acompanyament, formació, preparació... creant xarxa-. Objectius que no només estan portant a terme els serveis públics sinó també diverses entitats socials

(Creu Roja, Caritas, AECC...).

A part de tot aquest engranatge social d'acompanyament cap a les persones que cuiden, la institució educativa per excel·lència com és l'escola, també ha anat incorporant programes i multitud d'activitats per a que l'alumnat aprengui a tenir cura de les altres persones, i així, per exemple, es realitzen: programes de padrins escolars -en què l'alumnat més gran "vetlla" per aquell més novell-; activitats d'educació emocional -per aprendre a empatitzar amb els/les companys/es en diverses situacions-; aprendre a valorar les coses que preocupen als companys/es -a les sessions de tutoria-; activitats per saber donar una mà d'ajuda -mitjançant l'aprenentatge cooperatiu-; a valorar la necessitat de compartir les tasques domèstiques -amb activitats de coeducació-...

A les escoles també es treballa intensament l'aprendre a tenir cura de l'entorn, amb experiències molt diverses que van des de l'"adoptar" un espai públic fins a la neteja del litoral... emperò aquest també és un altre tema.

Sabem que l'aprendre a tenir cura dels demés és també una qüestió cultural, que es construeix socialment i que, tal com succeeix a la natura, del no res no en sortirà res. El tenir cura dels demés s'aprèn, emperò hi cal una voluntat social. Tradicionalment, la responsabilitat de tenir cura dels altres ha recaigut sobre les dones i, de fet, encara hi ha moltes reticències a avançar en aquest sentit i superar els convencionalismes; hi ha reticències al fet de compartir responsabilitats i alguns sectors de la societat s'agafen a idees molt conservadores per a que els rols no es moguin de lloc. Què impedeix a un home aprendre a detectar quan un fill no està bé, a saber entendre de seguida les seves emocions... tal com ho aprèn a fer una mare? Les subtileses en la cura dels altres s'aprenen i també es treballen. Cal trencar molts estereotips (que no deixen de ser construccions culturals) al respecte, i en molts nivells.

Hem de tenir en compte el que suposen les accions de tenir cura dels altres: sense esperar res a canvi -sense una recompensa material o moral-; sense ser una activitat d'alimentar el propi ego -individualista-; sense ser una activitat competitiva -sense que hi hagi un rival-... evidentment, pot resultar molt i molt difícil; especialment quan vivim en una societat consumista, competitiva i d'enaltiment de l'ego que sembla que no té límits. Emperò, què hi ha de més radicalment humà que el tenir cura dels demés?

Ja hem vist que la política -les seves accions- estan impregnades del valor de tenir cura dels altres (de la ciutadania) i que els serveis s'han anat ampliant, i que l'educació ho ha assumit com una de les seves activitats... fins i tot quan una parella es casa, el codi civil (a l'article 68), estableix que s'ha de compartir la cura d'ascendents i descendents...

Sabem que la política ha d'estar al servei de les persones (i també per l'interès general) emperò, en relació al tema que ens ocupa, el quid de la qüestió és: fins on consideram que han d'avançar les ciutats en esdevenir ciutats cuidadores -en els seus diferents àmbits d'actuació: serveis socials, cultura, esports, educació...-? Quins són els buits de cura de les persones que les administracions i les entitats encara no arriben a atendre? Quin paper hi haurà de jugar la tecnologia -la societat del coneixement, les noves eines tecnològiques- per assolir aquestes fites? En definitiva, fins on estan disposades les ciutats a tenir cura dels seus ciutadans i

permetre també que la ciutadania es pugui organitzar creant xarxes per cuidar-se? I la ciutadania, en què demanda tenir cura?